

Официально

Облагодотроительство территорий населенных пунктов
Республики Саха (Якутия)

Признавая благоустройство территорий населенных пунктов одним из актуальных вопросов, обозначаемых населением Республики Саха (Якутия) и основой комфортной среды проживания человека в условиях Крайнего Севера, постановляет:

1. Объявить благоустройство территорий населенных пунктов отдельным направлением Плана мероприятий по подготовке и проведению празднования 100-летия образования Якутской АССР и пятидесяти устойчивого развития села в Республике Саха (Якутия).

2. Правительству Республики Саха (Якутия) (Дьячкова ГИ).

2.1. До 15 июля 2014 года внести проект закона Республики Саха (Якутия) "О благоустройстве территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия)" с осязаемыми требованиями и правилами благоустройства территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия), в том числе в отношении застройщиков надомных объектов капитального строительства, многоквартирного и индивидуального жилья.

2.2. Организовать финансирование реализованных работ, предусмотренных трехлетними планами благоустройства территорий населенных пунктов, на конкурсной основе в размере не менее 4,5 млн. рублей на одно поселение с охватом не менее 100 муниципалитетных образований ежегодно.

23. Организовать привлечение средств Дорожного фонда Республики Саха (Якутия) в реализации трехлетних планов благоустройства территорий населенных пунктов, прошедших конкурсный отбор.

3. Республиканской (вежливостивной) административной комиссии при Правительстве Республики Саха (Якутия) (Алексеев П.Н.) организовать первоочередной контроль правоприменения Кодекса Республики Саха (Якутия) об административных правонарушениях в части нарушения правил благоустройства территории муниципального образования.

4. Определить Министерство жилищно-коммунального хозяйства и энергетики Республики Саха (Якутия) координатором работ по благоустройству территорий населенных пунктов.

5. Рекомендовать главам муниципальных районов и городских округов Республики Саха (Якутия) до 1 июля 2014 года образовать постоянно действующие районные (городские) штабы по благоустройству территории населенных пунктов.

6. Рекомендовать главам городских и сельских поселений, городским округам Республики Саха (Якутия) до 15 июля 2014 года разработать трехлетние планы благоустройства территорий населенных пунктов в соответствии с действующими Правилами благоустройства территории муниципального образования в соответствии с финансированием за

7. Рекомендовать районным (городским) главам по благоустройству территорий населенных пунктов:

7.1. До 1 августа 2014 года распределить и закрепить участки работ по трехлетним планам благоустройства территории населенных пунктов (за исключением и утвержденных действующих на территории муниципального района (городского округа)).

72. Организовать ежегодную летнюю мобилизацию молодежи и школьных отрядов на реализацию трехлетних планов благоустройства территорий населенных пунктов

7.3. Организовать инвентаризацию и определение собственности бесхозных (брошенных) объектов.

8. Рекомендовать органам управления организаций и учреждений независимо от формы собственности, действующих на территории Республики Саха (Якутия), обеспечить реализацию трехлетних планов благоустройства территорий населенных пунктов по закрепленным участкам.

9. Рекомендовать общественным советам органов местного самоуправления Республики Саха (Якутия) организовать контроль за исполнением решений районных штабов по благоустройству территорий населенных пунктов.

10. Рекомендовать Совету муниципальных образований Республики Саха (Якутия) – ассоциации муниципальных образований – сотрудничеству (Артемьев А.Е.) до 15 июля 2014 года образовать Координационный штаб по благоустройству территорий населенных пунктов Республики Саха (Якутия) с участием Общественной палаты Республики Саха (Якутия) и Федерации профсоюзов Республики Саха (Якутия).

11. Контроль исполнения настоящего Указа возложить на председателя Правительства Республики Саха (Якутия) Данчилову Г.И.

12. Опубликовать настоящий Указ в официальных средствах массовой информации Республики Саха (Якутия).

ЕБОРИСОВ,

Временно исполняющий обязанности
Главы Республики Саха (Якутия).

г. Якутск 4 июня 2014 года № 2698.

Тыя хаһаайыстыбата

ОККО ЭРДЭЛЭЭН КИИРИЭҢИН, СЫЛЛААҒЫ БЫЛААНЫ ТОЛОРУОҒУН

Оттооһуну хайдах ыгарбытыгтыттан, теһе огу оттуурбуттан, от хаачыстыбатыттан үүтү ыаһыммыт, эти ыһыбыт тутулуктаах. Былырын сайын дойдубут сиргэр тэрдиллэбит быланы аһары толорор огу оттообуппун. Хаачыстыба даһаны үчүэй этэ. Ол иһин үүтү ыаһыны билигин турутуһун толорон иһэбит, сыллаары быланы даһаны толоруохпут дээн эрэнэбит.

Бидийл сайын малдыг түнээр ардагтар, элбэх уу-хаар огтуур хoduуhаны биллэрлэнэ кыаратга. Үрөхтэр сүүнүүдэрлэгэр сылар хoduуhалар ууга бодданаа-лар. Ала-

астарга дагшны күүдлэр, кыгаштар уулзга кыгашан оттуур сыр кыгашаа-та. Ол оннулар үрдүк сырлар үүнүүлэр. Бу күннэргэ от ситта, оттуурга сөп буолла. Ыһыахтар, араас түмэҕүүлэр, бырааһынньыктар түмүктөнүллэр.

Билгийн удууспут двоно-сэргэтэ
оттуурга былыр-былыргыгтан уо-
лутгаах, тэрэхиинээх, үрдүк
көрдөрүүлэрдээх. Бу куннэргэ
халһаабыгтыбалар, эаеиолар, би-
ирдишээн дьон оттуур
тэхиинээлэрин көрүгэн, бэлэм-
нэин оттуу куннэргэ тэрэхиинээр.
Удуус, республика салалтата бу
дүвэ эхиинтээх оттоолын хамга-

анхгүйн тэрийнхэ болмтотун
күүсэ уурар, көмөлөнөрлө бэлэм.
Күрахтайнх усулбууһата бу
күнээрэ бигэргэнэн, бастыннары
нарадаалааһын биригистэрэ
солохтогхойхара.

Убаастабыллаах улууспут
сиэхтөөхторо! Оттоохунна байып
сайынгы тиздэхилинг быланы
толорууга көхтөөхтүк туру-
нууңун, бу күнүгэ тэрээһин үлэ-
лэри түмүктээн хотууру
тыһаатыаһың, үлэң түрүнүүнүң

Тыңа хаһаайыстыбатын
управленнети.

ОПЕРАТИВНАЙ ШТАБ МУННЬАБАР

Бэс ыйын 26 күнүгэр улуус д-ахалтатын мун-нахтыыр саалатыгар оперативнай штаб уоча-raitаах муннара буол-ла. Муннары улуус-таары тыа хаһаайысты-батын управлениетын начальнига А. С. Фила-тов сайдан бытта Тыа хаһаайыстыбатын уп-равлениетын специалис-тара, нэһилиэк баһылыктара кыттыл-лы ыстылар.

Күннээгэи бэбизэскэрэ
бийыл сайынтыг от-
тоонун сорууга, сайы-
лыктааһын, үүгү ыаһын
туруга, иккуественнай
сигмэлэһиһигэ үлэ хаа-
мыыга турдулар.
Сайынты ыйдарга
күүрөн-хааран үлэлиэх-
тээх бу үс туһаайыһыга
турар сорууга, ботпу-
руостары быһаарсар
улахан мунууаха суолта
бизээн сорох нэһилиэк-
тэртэн кэлбэтэхтэр.
Ыһаахтар, араас
түмүүлэр, суол мотторо,
түмүгүскэрэ сылдыһы би-
ричиһинэ ыһаахтар ты-
һан баран, нэһилиэк са-
лаалататыгар апиһаттээх
үлэһиттэр элбөхтөрө, үлэ
төрөөһүнэ, хаамыыта
сүктүлэ хостуруолта ту-
гуллуохтаага учуотта-
лыһаах.

Оттохонунга билимын сайын 38760 тонна билааннаахтыгын 42810 тоннанан толорон, 110,5 бирыгһыан буолара сийиригһилибита Оттон 2014 сыллаагы билаан 39252 тонна. Саас эрдэ калэм от эрдэ быкшыта эрээри, күнүштэ кэриэгэ түһэр ардахтар, тынныгы күнүпүүл мэһэйдээтилэр. Үрэхтэр куускэ суурдэннэр Таатта, Түөһү, о.д.а. сүмүүлэригэр хо-дууналар ууга былдан-налар, оттоһор кыахтара суох. Уу аанна түспэт. Маантай сайын кураан күнүһөр турдахтарына, сир ууну интэрлэһинэ буһуун кыһылыада отто-

нуон сеп. Алаастарга куоллар, кыгактар эмиз канзетилэр, отгонор ко-дуна кыараата. Онуоха эбили сорох нэһиликтэртэ улуус кыайыттан сылдыар суол-иис алдьаһып уматыгы, айы-уолу таһыныга уустуктары үөскөтө. Алаастар иккэ ардыларыгар сылдыһар суоллар даҕаны трактор-дар сылдыһаларыгар мэхэйдэри үөскөтөр туруктаахтар. Ити бириччи-иизэлэр муһуахха кэпсэ-тингэ турдулар. От үлүүтүн туругунан сыл-лаары сорулары толорор кыах баар. Очуттары көбүлүүр сыалтан улуус, республика салалталаары курахтаһи усулуобуйа-тын бу күнөөртэ биэргэ-тиэхтэра Тыа хаһаайыс-тыбатын министри И. И. Слепцов сотору-таарыта билиги улуусту-тутар кэлэ сылдан от-тоһунна улуустар, нэһиликтэртэ, звеналар, биридиилээн очуттар иккэ ардыларыгар куо-талаһыы усулуобуйата биэргэтиэн кыайылаах-тарга наараадаланар олохтоһуохтара, МТЗ тыраахтардар кыгактар

туруурлуухотхара диг-
битэ. Республика
өггүтгэн оттуур
тизэинизигэн хаачгылы
ыга көмө баар буолуоҕа.
Уматыһынан хаачгылы-
лыһыа "Туймаада-Ли-
зинг" хамтаанша автоза-
праночнай "Сайтат" Ка-
мАЗ массыннар үлэ-
лэтэрэ быһаанналар. Та-
атта улуһун Даһаа Ам-
матын нэһиликэтэ Харба-
лаахтан Амма өрүһүн
уматыһынан хаачгым-
мытын, биһиги улуус
эмэс манньх схеманы
туһаныан соһтөөбүн
туһунан санаалар эти-
диивилэр. Бу күннэргэ
вертолётунан Соловьев
нэһиликэтэр ас-үөл тээр-
диллигэ.

Сайылыкка Хаты-
лыттан ураты бары
наһиликтэр таарыстылар.
Барыта 47 сайылык үлө-
лүп, Арыы сыахтар
үүтү тутууну хааччы-
алар. Бытырын Хай-
ахсыг, Хадаар, Болтоно
наһиликтэритергэ сайы-
лыкка киле да көсүтөх
буолларына быыйыл
таарыстылар. Үтү ыма
валовайынан туолан-
һар, күнүздө үтү ыма
эбилэр. Тиз хабарыдо.

тыбатын управленийга
сайынты айдарга
нэбилсэктэринэн былаан
тиэртэ (таблицаны көр).

Искусственная сизмолэзһингэ бийалгы сылта Саха Республикатын Президентэ Е. А. Борисов анал сорууда тиздэбит. Ону толоруута нэһилиэк тэригэн быллаллар олох томмуттара, улуус нэһилиэк бюджеттара үл көрүллэн үлэһиттэр булуллубуттара. Ол эрэри бүгүһүнү туругунаа үлэ хаамыһа олох мөлөх туруктаах. Ордун мөлөхтүк үлэ Хотогой Болотур, Соловьев, Хатылы, Чурапчы нэһилиэк тэригэр барар. Манна ха биир биирчигинизин нэһиликкэ сизмолэргэ кыһамматта, атыыр ордустарга эрэнэрэ буолбут.

Муньях кыттыыла-
ахтара оттоохунна эрдэ
киирэргэ, үүт ыамыгар
ыттыылыбыт тэтиэи нэм-
таһааһа үдэлииргэ, ис-
кусстваннай сисэм-
лэһиннэ тэрдүүлүбүт
соруудаа толорууга
аналлаах быһаары
ыһылылар.

Алексей СЛЕНЦОВ.

Наслега	Всего	июль		август		сентябрь		
		План	ти	За день	План	ти	За день	План
Алагар	282	60,1	2,0	61,3	2,0	48,8	1,6	
Бахсы	352	75,0	2,5	76,5	2,6	60,9	2,0	
Болтого	274	58,4	1,9	59,6	2,0	47,4	1,6	
Болтур	553	117,8	3,9	120,2	4,0	95,6	3,2	
Арытах	321	68,4	2,3	69,8	2,3	55,5	1,9	
Кытамах	281	59,9	2,0	61,1	2,0	48,6	1,6	
Мугудай	355	75,6	2,5	77,2	2,6	61,4	2,0	
Ожулун	523	111,4	3,7	113,7	3,8	90,4	3,0	
Соловьев	546	116,3	3,9	118,7	4,0	94,4	3,1	
Сылан	772	164,4	5,5	167,8	5,6	133,5	4,4	
Телей	207	44,1	1,5	45,0	1,5	35,8	1,2	
Хазар	311	66,2	2,2	67,6	2,3	53,8	1,8	
Хатылы	349	74,3	2,5	75,9	2,5	60,3	2,0	
Ханхсыт	244	52,0	1,7	53,0	1,8	42,2	1,4	
Холтого	669	142,5	4,7	145,4	4,8	115,7	3,9	
Чакыр	494	105,2	3,5	107,4	3,6	85,4	2,8	
Чурапча	367	78,2	2,6	79,8	2,7	63,5	2,1	
По улусу:	6900	1469,7	49,0	1500,1	50,0	1193,0	39,8	

Ыһыах

ҮЙЭТТЭН ҮЙЭРЭ УРУЙДАН, ХОПТОБО!

Бэс ыйын 25 күнүгэр Хоптобо нэһилиэгин 100 сыллаах үбүдүйүн көрсөр икки күннээх үрүн тунах ыһыахха дьон-сэргэ тоҕуоруһа муһуна.

Сарсыарда нэһилиэк уран тарбахтаахтарын онгоһуктарын быыстатката тэниччи тардылыһа.

Ыһыах үөрүүлээх аһылыгыта "Үйэттэн-үйэр уруйдан, Хоптобо!" уус-уран туруорууттан сааланна. Кыталык кыргыттар, боотур уолаттар, дьэрэкээн сибээки кырачаан оҕолор, нарын-намчы хатык кыргыттар үнүкүүлэрэ, бөһүөлэк историятыттан быһа тардылар манна мустубут дьону, маалдыгытар саргахситтэ, сөхтөрдө. Нэһилиэк үөскээбит историятын иһигитибит, Хоп-

тобо аҕа уустарын быһыргытыттан саалаан кэпсээтэлэр уонна билэтин баар ыччаттара, удьуордара иһирэн сэлэлиит олордолор.

Ыһыах үөрүүлээх чааһыгар улуус баһылыгын социальнай бопсуроостарга солбуйааччы О.Ф. Петрова, Ил Түмэн депутата П.П. Панигин, нэһилиэк баһылыга Д.Д. Дьячковский уонна кэлбит мааны ыалдыттар үгүс эбэрэ тылларын эттилэр, наҕараадалары туттардылар.

Үгэс быһылыгынан түһүлгөнөн аһылык кэһигитэн араас куюнкуустар, күрөхтөр, "Балэхтиэм эһиэхэ ырыа-бын." кэһиэр быстылыһылар.

"СО" корр.

Сизэр-майгы

ХАННА БАРДА КУЛТУУРА?

Туттар тыбыт, дьонго сыһыамыт, минимини көрүүбүт биллэни олох кэрдигитинэн хайа өттүгэр барда? Төһө сөгтөөх буолла? Тоҕо дьон барыта бэйэтин эрэ иһин көрүнэр буолла? Тоҕо аһынар санаа "суохха" кубулуйан барда? Сороҕор ким да ким да ойөөбөт, өйдөөбөт буолла?

Тоҕо манньа суруйан барда дигээн: Бу манньа быһыы-майгы биллэни элбэхтик көстөр. Саастаах дьоммут быдыар эрэ тыһынан туттар буоллулар. Онтон бу дьон кэлэр көлүөнэҕэр холобур буолуохтаахтар буолбатах дуо? Иһинилэр үчүгэй сыһыаннарын көрөт, эдэр оҕолор олоҕу сыаналыахтаах, кэрэ, сырдыкка эрэ талаһыахтаахтар. Ытык кырдыаҕастарбыт бары итинниктэр дигэспин, ол гынан баран, сорохтор кунһаранньа тылаһаллар, сыһыаннаһаллар.

Холобурдаан эттэххэ, баһыһаҕа көрдөрө тийэбитим, иһиһкэ ким хайыс уочарат буоларын суруйбуттар. Ким кэһиһиктэни билээн баран, бэйэбин суруйдум. Киһи бөрү кэллэ, уочарат халыҥаата. Онтон билэр ытык кырдыаҕас кэллэ да, мин ааптын соторон баран бэйэтин сурунна. Турамын артыһы арай ыйыталаастым. Хата, иһин соһуйуох, биллэ кырдыаҕаһым хайыһааһын, мөрүн-этэн барда. Кырдык да сыыстары буолуо дии, мин иһини уочараттаабыт дьонтон ыйыталаастыппар юһи саҥа кэллэ дигитилэр. Оңу истэн, кырдыаҕаһым эдэр юһи дигэн харыстаабата, үөрүлүн хааллым. Бу баар дуо култуураҕа үөрөтөр дьоммут? Оҕолорун, сизиниэрин манньа сыһыаннаһарга үөрөтөр дуо? Ама биллэни юһи иһини кытта сатаан кэпсэптэ дуо?

Бу холобурунан эрэ бүтпэт. Ханньа да общественнай сиргэ сырыттаахха, сорох биллэр-көстөр дьоммут култууралара суохтарын көрдөрөн хомлооччулар. Мин санаахтар, киһи барыта тыл хайдах дьайыһылааһын билэр. Онтон бу кырдыаҕас дьоммут ыраады толкуйдаабаһа, абырҕа, иһини саҥаралара буолуо дуо? Ити барыта бэйэбэр буолбатаһына, оҕолорго, сизиниэргэр эргиллэн кэлэр дигэн өйдөбүл баар. Ол иһин саҥарыан иһинэ үчүгэйрик толкуйдаан саҥарыахха наада.

Аны биллэни оҕуула да, уһуула да төрөспүтүн мунньахтарыгар сырыттаахха, сорох төрөспүтүгэр тоҕо мин онук тыһыахтаахпын, тоҕо мин оҕо эрэ дииһи наһаа тутталлар. Учууталлар, илгэччилэр оҕо сайдарын туһунан элбэх үлэни оҕороллор. Онно төрөспүтүгэр утары барыахтаахтар дии санаабын. Итинник тоҕо мин дии сырыттаахпын хайдах оҕолору иһин таһаарабыт? Сырдык санаалаах, иһини иһиттэр элбэххэ иһин буолуо дуо? Саҥа олохтон эрэр олохторун кэрэтик көрүүхтөрү дуо?

Онон санаабытын сырдыкка, ырааска, кэрэҕэ эрэ ууруохха. Дьонго үтүгүтүк сыһыаннаһахха. Ыарахтанга түбэспиттэргэ көмөлөһүүххэ. Бэйэ-бэйэбитигэр үчүгэйи эрэ баҕарыахха. Оччого кэһиһиһчигит оҕо тахсыһаах буолуо эҥэ. Билэр өйүнэн-санаанан култуурабытын оро туттаахпын, саҥа оҕута аатырыа. Олоҕу олоҕобут, үлэрэ - үөрөххө уһаарыллан, хатарыллан тахсан, саастарын көмүс күһүнүгэр сылдьар дьоммуттан биллэни баары харыстаан, ыраады көрөргө, мөкү суолу хайдах туоруурга сүбэ - ама буолун диин көрдөһүөм эҥэ.

Ирина БАРАНКЕВИЧ

Улууска — бу күннэргэ

рякова, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга С.А.Саргыдаев быстылар. Салгыы П.А.Мариничев, А.Т.Ноговицын, А.Е.Пестрякова, С.А.Саргыдаев эбэрэ тылларын эттилэр. Степан Анатольевич Чурапчы нэһилиэгин аатыттан махтал суруктары Павел Алексеевич Мариничевка, Алена Егоровна Пестряковага туттарда. Олохтоохтор ааттарыттан Ольга Березюкова тыл этэригэр быһыл "Молодежная" микрообуонун үлэрэ кэһиттэ 10 сыһыан оҕолорго, төрөспүтүгэрэ бу-улахан бэлэх буоларын бэлэһэттэ.

ОҒОЛОР, ТӨРӨШПҮТТЭР ҮӨРҮҮЛЭРЭ

Дьэрэкээн дьүһүннээх площадкаҕа оҕо-аймах оонньуу сырсар. Үөһэттэн сырылаан, хачыалта биэтэнтэн, үөрөн-көтөн чааһаран барахситтары киһи эрэ көрөн астынар.

Дьоллоох оҕо саас билэр ураты түгэс бэс ыйын 24 күнүгэр "Молодежная" бөһүөлэккэ буолла. Манна 2011 сыллаахха Марианна Филиппова "Олоҕо дойдута" дигэн бырайыагынан, нэһилиэк дьаһалтатын көрүлээһининэн оҕо оонньуу площадкаҕа арыллыбыта.

Оттон быһыл улуус Мунһаҕын депутата Алена Пестрякова иһлээн-сажалаан, Павел Мариничев бэрэсэдэтэллээх республика ыччатын правительствотын өйөбүлүнэн площадка саҥа оборудованиенан хаачыыллан, тупсарыллан оңоһулунна. Оҕо оонньуу аныгы площадкатын оңоһууттар, кырааскалааһыттар ИП В.Д.Синцев, бөһүөлэк олохтоохторо,

төрөспүттэрэ бүүс-бүтүннүү кыттыһы ыттылар.

Аал уоту аһах тутар алгыһ тылларын кэһиттэн ааллай кыһыл лэһтэни СР Правительствотын бэрэсэдэтэлин солбуйааччыта П.А.Мариничев, "Чурапчы улууһа" МТ баһылыга А.Т.Ноговицын, улуус Мунһаҕын депутата А.Е.Пест-

махтал тылларын аһаата, "саҥа площадкаҥа бука баары харыстаан көрө-хараһа сылдьыахпыт", - диин эрэннэрдэ.

Онон 2004 сыллаахтан тэриллибит 300-тэн тахсан эдэр ыал олохсуйбут "Молодежная" бөһүөлэккэ өссө да үүнэр-сайдар кэһиһиллээх.

Н.ПУХОВА.

Нэһилиэк төрүт олохтоохторо

Биһиги обугтарбит төрүт бу дойдун олохтоохторо, хос эһэбит Кириллин Дмитрий, донто биллэринэн Түү Сирэй Минтэрэпээн оҕонньор дээн. Киһилэр Минтэрэпээн алааһа дээн алааска кыстыгыттар эбит, онтон сайылыктара "Саһыл Олбүт" дээн алаас. Эһэбит үстэ кэргэннээх сыдыбыт, 33 оҕолоох эбит, 97 сааһыгар олбүт. Оҕолоро сорохторо кыраларыгар олутулээбиттэр.

1923 сыллаахха балаһан бийи 28 күнүгэр суруллубут быһбардааччылар испинтэстэригэр Минтэрэпээн уолаттара Хабырылла 41, Өндөрөй 36, Сэмэн 34, Баһылай 26, Ньюкууска 20 саастаах эбиттэр. Минтэрэпээн маннайгы кэргэниттэн 7 оҕолоох эбит: 1) Хабырылла икки кыыстаах: Ылдьаана, Татыйаана; 2) Өндөрөй 5 оҕолоох: уола Түмэппий 2 оҕолоох, кыргыттар Домна, Александра, Аграфена, Дааһа; 3) Сэмэн 22 оҕоттон 11 дьон буолбуттар: Сүөдэр, Мэхээлэ, Дьөгүөр, Настаа, Дьэбдизэ, Баһылай, Мотуруона, Өлөксөөс, Минтэрэй, Александра, Егор; 4) Дьэбдизэ-Уорда Протодьяконовтарын эбэлэрэ түөрт оҕолоох: Минтэрэй, Ньюкулай суруксут, Ээкиэс, Вера; 5) Маайа-Софроновтар эбэлэрэ 6 оҕолоох: Никитта, Баина Мария, Костя 1, Костя 2.

Кыыс-Кардашевский Молот Петрович эбэтэ;

6) Кыыс-Дьячковский Василий Егорович ийэтэ; 7) Өлөксөөс 5 оҕолоох: Ылдьаана, Ылдьаа, Серафим, Егор, Александр-Максим Николаевич Сибиряков кэргэнэ; 8) Ылдьаана-Пинигин Бүөтүр кэргэнэ Мотрена дээн биһир кыыстаах; 9) Өлөксөөс-Кардашевский Бүөтүр кэргэнэ, саамай кыра кыыс 1900 сыллаах төрүүх үс оҕолоох: Михайл, Александр, Варвара; 10) Баһылай (Нобойон) 2 оҕолоох-Кудаһы, Варвара; 11) Ньюкууска-Посельская Анастасия Прокопьевна оҕолоро: Смена, Настаа.

Минтэрэпээн оҕонньор албах оҕотунан бэйэтин кэмгэр биллэр эбит. Оссо маннай үһүйдүн курдук кэпсээн баар эбит: "Столичные новости" дээн Санкт-Петербургта тахсар хаһыатка киһи туһунан ыстагылаа суруллубут (чуолкайа биллибэт). Урукку олоххо төрүтүнү оноруу, үөрэтин дээн суоҕа. Аймактаһы да наһаа сайдыбатах курдук. Мин бу суруйуубун билигин баар дьон бэйэлэрин төрөлүттэрин төһө ойдүүлэринэн, араас дьонтон сураһан оноро сатаатым. Арыый биллэр соҕус, улуус иһигэр олохсуйбут

Ханастан төрдүс Минтэрэпээн кыһа Александра Кардашевский аймахтарын кытта. 1983 с.

Минтэрэпээн оҕонньор 3 оҕотун ыччаттарын туһунан суруйабын (2 уол, 1 кыыс):

1. Сэмэн (Боччум) 11 оҕолоох:

Сүөдэр 1910 ел-маннайгы кэргэниттэн 10 оҕоттон биһир уол Ньюкулай эдэр сааһыгар олбүтэ. Иккис кэргэниттэн биһир кыыстаах, киһи 3 оҕолоох.

1) Мэхээлэ 1911 ел 5 оҕолоох: Владимир 2 оҕолоох (Софья икки кыыстаах, Нина); Зинаида; Михайл (биһир кыыстаах Туяра); Александр 6 оҕолоох, биһир сиэннээх, Эдуард 2 оҕолоох.

2) Настаа Федосеева 4 оҕолоох: Анна, Мария, Варвара, Семен, киһилэр эмиз оҕолордоохтор, сиэннэрдэхтэр.

3) Дьэбдизэ Далбаева 3 кыыстаах: Татьяна, Наталья, Оксана.

4) Мотуруона Эверстова 10 оҕолоох, 12 сиэннээх, 10 хос сиэннээх.

5) Александра Тарабукина (Васильева) 5 оҕолоох, 8 сиэннээх, 5 хос сиэннээх.

6) Александра Коркина 1 оҕолоох.

7) Егор Кириллин 4 оҕолоох, 3 сиэннээх.

Сэмэн 11 оҕолоох, 45 сиэннээх, 52 хос сиэннээх, 36 х.х. сиэннээх, 6 х.х.х. сиэннээх.

2. Өндөрөй 5 оҕолоох-1 уол, 4 кыыс, 19 сиэннээх, 35 хос сиэннээх, 5 хос хос сиэннээх:

1) Түмэппий 2 оҕолоох;

2) Домна;

3) Дааһа 3 оҕолоох;

4) Аграфена 5 оҕолоох;

5) Александра 3 кыыстаах.

3. Үһүс кэргэн кыһа Александр Дмитриевич Кириллина (Кардашевская) 1900 ел 3 оҕолоох, 13 сиэннээх, 33 хос сиэннээх, 20 хос хос

сиэннээх:

1) Александра 2 оҕолоох;

2) Михайл 3 оҕолоох;

3) Варвара 8 оҕолоох;

Түү Сирэй Минтэрэпээн оҕонньор 3 оҕотуттан 19 сиэн, 66 хос сиэн, 118 х.х. сиэн, 63 х.х.х. сиэн, 7 х.х.х.х. сиэн ыччаттардаах.

Мин манна хос эһэм Минтэрэпээн оҕонньор 3 эрэ Холтобо нэһилиэгэр олохсуйбут оҕолорун, ыччаттарын суруйа сатаатым. Атын оҕолоро оройуон, республика араас муунукарынан олохсуйдактара. Хос хос сиэнэ Григорьева (Кардашевская) Александра Михайловна эбэтэ

Александра киһи аҕыгар-соҕоток уолугар Кардашевский Михайл Петровичка этэрэ үһү: "Чурапчыттан эрэ кэргэн ылаайарын, Чурапчы барыта эн аймаҕын буоллаҕа буолуо. Мин аҕам 33 оҕолоох киһи, оҕор эмиз албах ыччаттаах дьон". Инньэ гынан аҕам Муома кыһынын Хабарова Акулина Дмитриевна кэргэн ылбыт, үс оҕолоомуттар.

Минтэрэпээн оҕонньор ыччаттарыттан араас идалахх үлэ туйгуннара, үтүөлээх үлэһиттэр бааллар. Спорка республика хайыһарга чемпионы Егор Кириллин, дэгиттэр спортсмен, спорт маастара Дмитрий Эверстов, биллиилээх суруйааччылар, Саха сиригэр комсомолун бириэмийэтин лауреата Дмитрий Васильев, суруналыыс, суруйааччы Дмитрий Эверстов, талааннаах мелодист Николай Сибиряков, музыкант, мелодист Василий Эверстов, юрист, полковник Егор Эверстов, СР транспортын үтүөлээх үлэһитэ Прокопий Тарабукин, доруобуйа харыстабылын үлэһиттэрэ, нейрохирург-быраас Владимир Кириллин, СР үтүөлээх бырааһа Ольга Маркова,

үлэ туйгуннара Варвара Федосеева (Аммосова), Константин Старостин, культуура туйгуннара Василий Эверстов, Мария Сергеева, СР, РФ үөрэҕириттин туйгуннара Александра Коркина, Мария Федосеева, Гей Коркина, Луиза Максимова, Мария Кириллина, Татьяна Далбаева, Наталья Лыткина, Мария Попова, эргизин туйгуна Анастасия Оконешникова, РФ пенсионнай фондатын бочуоттаах үлэһитэ Александра Григорьева, "Кыттайбан" б/х салайааччыта, 2001 с. "Товары Якутии" быыстапка кыайылылааҕа, кыһыл көмүс мэтээлин хаһаайката, РФ үтүөлээх фермерэ Варвара Васильева, СР тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна Семен Эверстов, "Гражданский юлбизин" балиэ хаһаайына Евсей Хоюганов, РФ наукаларын Сибирдээҕи салаатын үтүөлээх ботэреэннэ, "Серебряная Сигма" балиэлээх Семен Федосеев, Евдоккия Далбаева ода.

Сотурутааҕыта Чурапчытааҕы гимназиятын мэтээлинэн бүтэрбиттэр Мария Попова, Айна Максимова, Ян Кириллин үрдүк үөрэх устудьуоннара.

1838 с. төрөөбүт быдыргы саха омок алаастарынан олорор эрдэҕинэри Холтобо төрүт олохтоох Дмитрий Кириллин ыччаттара билигин сайдылыах олоххо олоролор, үлэлииллэр, үөрэнэллэр, айлалар-туталлар.

Киһи биһирдэ олорон аһар олорор төрөөбүт дойдутун, төрөлүттэрин, удьуордарын, аймактарын билиэхтээх, бэйэтин ыччаттарын оннук гына иитиэхтээх эбит. Урукку олоххо ол суоҕа да диэххэ сөп. Билигин ыччаттарга албах аймактаах, ону билэр, аймактаһар үчүгэй эрэ өрүттээх буолуон сөп. Мин хос эһэм ыччаттарын барытын, саатар үгүстэрин билэ, була сатыыр сыалы сатаан туруорумматым. Сыччах үс эрэ оҕотун ыччаттарын суруйа сатаатым. Манна даҕаны элбэҕи билим-көрдүм.

Көһүлгө да, билигин баар да ыччаттартан ким эмэ бу үлэһит интэриһиргээн салгыахтара дээн эрэ-нэбин.

Суруйда Минтэрэпээн оҕонньор Сэмэн дээн уолун кыһа Дьэбдизэ Далбаева кыһа Т.К.ДАЛБАЕВА, Диринг оҕуолатыгар 50 сыл үлэһит РФ үтүөлээх үчүгүтала, Холтобо нэһилиэгин, Чурапчы улуусун Бочуоттаах олохтооҕо.

Налоговый Вестник

О порядке исчисления земельного налога и актуализации кадастровой стоимости земельных участков

Салгыыта
Иһини хаһыат 89-90 №-гэр
кор

Таким образом, сведения о кадастровой стоимости организации и индивидуальные предприниматели получают самостоятельно в территориальных органах Управления Росреестра или на их официальном сайте. На основании полученных сведений органи-

зации и индивидуальные предприниматели исчисляют сумму земельного налога и не позднее 1 февраля года, следующего за истекшим налоговым периодом, представляют в налоговые органы налоговую декларацию.

При этом уплата налога (авансовых платежей) производится в сроки, установленные нормативными правовыми актами представительных

органов муниципальных образований. Земельный налог уплачивается налогоплательщиками в бюджет по месту нахождения земельных участков, признаваемых объектом налогообложения.

Таким образом, организации и индивидуальные предприниматели, являющиеся плательщиками земельного налога должны самостоятельно узнавать об изменениях ка-

дастровой стоимости своих земельных участков и обеспечивать уплату авансовых платежей и налога, исчисленной от актуальной кадастровой стоимости. В частности, в 2014 году по землям сельскохозяйственного назначения и землям населенных пунктов - с учетом кадастровой оценки, утвержденных постановлениями Правительства РС(Я) 07.03.2013 №70 и от 25.11.2013

№374.

Со ставками земельного налога и сроками уплаты, установленными органами местного самоуправления, можно ознакомиться на интернет-сервисе "Имущественные налоги: ставки и льготы". Данный сервис Федеральной налоговой службой был введен в 2012 году в целях расширения спектра и повышения качества государственных услуг. Также на данном информационном ресурсе содержится информация об установленных налоговых льготах.

Налоговая инспекция

ЭБЭРДЭЛИИБИИ!

Убаастыыр балтыбытын, эдьий-битин **Татьяна Валерьевна ГРИГОРЬЕВНА** Саха Республикатын даруобуйатын харыстабылын үтүөлээх үлэһитэ буолбуккунан истинник эбэрдэлиибит!

Баарабыт чэгиэн даруобуйаны, ыра санаан ытсан истин, үтүө санаан үксээн истин!

Эбэрдэни кытта балтын **Сары, таайын Константин Калачев, Кириллиннар, Дьоккуускайтан Кыкиннар, Макаровтар.**

БИЛЭРИИЛЭР

Молодежная оройуонугар уһаайба атыыланар.
Тел: 8-914-265-69-82.

2-с кварталга толору хааччыллыылаах квартира атыыланар.
Тел: 8-984-114-61-45.

Чурапчы киинигэр 3-с хостоох квартира атыыланар.
Тел: 8-964-425-53-74.

Суһаллык Чурапчы киинигэр уһаайбалаах дьиэ атыыланар.
Тел: 42-869, 8-914-291-14-23.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Икки тентовой УАЗ чэпчэки сыанага атыыланаллар.
1986 с сүүрэр, 2000 с сүүрбэт.
Тел: 8-914-288-32-90.

ИП Куликовна Г.В. оказывает услуги:
- Составление и сдача налоговых деклараций, и других бухгалтеров;
- Составление и сдача отчетов пенсионного фонда;
- Составление бизнес-плана.

Адрес: с.Чурапча, ул.Ленина, 30. Тел: 8-914-223-42-37.

ИЗВЕЩЕНИЕ

Автономное учреждение редакционно - издательское объединение "Сага олох" извещает о готовности опубликовать в газете "Сага олох" политическую рекламу в период предвыборной агитации кандидатов на должность Главы Республики Саха (Якутия), которое состоится 14 сентября 2014 года.

Общая еженедельная предоставляемая площадь на бесплатной основе: 1387,5 квадратных см. (1,5 полосы).

Общая еженедельная предоставляемая площадь на платной основе: 2775 квадратных см. (3 полосы).

Тарифы на платную газетную площадь:
Площадь 1 полоса формата А3 - 20 000 рублей.
Площадь 1/2 полосы А4 - 10 000 рублей.
Площадь 1/4 полосы А5 - 5 000 рублей.

Также извещаем о готовности изготовить избирательные бюллетени на муниципальных выборах депутата улусного Собрания по Хатылытскому и Окулулускому округам.

АЗАХАРОВ,
редактор - директор.

Күндү издэтиим, арыыт, эһизэбэт, Водутор нэһилиэтин олохтоор.

ГЕРМОГЕНОВ Денис Михайлович

бу дьыл бос ыйыт 25 күнүгэр 60 сааһыгар ыраахан ыарыыттан эмнээх олохтон туорабытынан аймахтарыгар, билэр дьонулар иһитиннэрбэт.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Кутурдуннарын тирдэллэр:

- Мындаарайыттарга уластакт кэргэстэй булгута Гермогенов Денис Михайлович олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, сиэннэригэр, аймахтарыгар "Саарба" ХЭТ.
- Убаастыыр күтүөттөрү Гермогенов Денис Михайлович олохтон туорабытынан эдьийдэринэр, аһаар, балтыларыгар, бырааттарыгар Чурапчытан А.Н. П.Н. Дьоккуускайдар дьаһаарыттар, Н.В. Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Гермогенов Денис Михайлович олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Гермогенов Денис Михайлович олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

Убаастыыр аймахтара, Водутор нэһилиэтин Водуоттаах олохтоор.

ВИНОКУРОВ Герасим Герасимович

олохтон туорабытынан кутурдуннарын тирдэллэр:

- Тапталлаах аҕата Винокуров Герасим Герасимович олохтон туорабытынан биһигэ үөрэммит дьуоһаларыгар Любовь Герасимовна, кыһыгыгар Сардана, ийэтигэр Евдокия Афанасьевна, биһигэ төрөөбүттүгүр, бары аймахтарыгар 1986 с. ыттарыттан-оскуоһун бүтүрбүт дьоллоро.

- Аҕта Винокуров Герасим Герасимович олохтон туорабытынан бастакы учууталларыгар Кривошапкова Александра Герасимовна, ийэтигэр, биһигэ төрөөбүттүгүр Водуто орто оскуоһун 9-с кыһыга.

Редактор - директор - А.А. ЗАХАРОВ.

Эппэтиир секретарь, сурук отдела - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.

Экономика, спорт, тас хаһаайсыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.

Корреспондент - Н.Н. ПУХОВА.

Корректор - В.Н. ПЕТРОВА.

Верстальщик - Л.К. ПОПОВА.

Бачэттэччилэр - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Хайыат бачэткэ барыллар графика: 16 ч 00 м. Бачэткэ барыллар: 16 ч 00 м. "Сага олох" редакционной-издательской холбоһукка 27.06.2014 с. офсетка бачэттенин.

Адырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хайыат нэһилиэтигэр үстэ: олутурунньука, чаппаһа уонна субуотога таһар.

МФЦ

Уважаемые жители Чурапчинского улуса!

Информируем Вас о том, что на базе МФЦ по Чурапчинскому району начинается прием заявлений и документов по следующему государственному услугам:

Управления федеральной налоговой службы по РС (Я):

- Постановка на налоговый учет физического лица (получение, оформление дубликата, замена свидетельства ИНН);

- Государственная регистрация физического лица в качестве индивидуального предпринимателя;

- Государственная регистрация крестьянского (фермерского) хозяйства;

- Государственная регистрация юридического лица при создании.

ГКУ РС (Я) "Чурапчинское управление социальной защиты при МТ и СР РС (Я)":

- Выдача нагрудного знака и удостоверения многодетной семьи (РЗ-05);

- Компенсационная выплата многодетным семьям (РЗ-04);

- Компенсационная выплата молодым семьям (РЗ-06);

- Назначение и выплата единовременного пособия при рождении ребенка (РЗ-01);

- Назначение и выплата ежемесячного пособия на ребенка (РЗ-02);

- Назначение и выплата ежемесячного пособия по уходу за ребенком (РЗ-03).

Также продолжается предоставление бесплатной юридической консультации для социально незащищенной категории граждан по всем вопросам, кроме уголовного права и предпринимательской деятельности, оформление исковых заявлений.

Подробнее о перечне необходимых документов и условиях предоставления услуг Вы можете узнать, позвонив консультантам МФЦ в с. Чурапча по т. 41-005, либо в Региональный центр телефонного обслуживания по т. 8-800-100-2216, а также обратившись лично в МФЦ по Чурапчинскому району по адресу: с. Чурапча, ул. Октябрьская, д. 17 В, с 09:00 до 19:00 часов со вторника по субботу.

Кэриэстэбил

ИЙЭБИТ БАРАХСАН КЭРИЭНИГЭР

Тапталлаах күн-күбэй ийэбит, күндү эбэбит **ПАВЛОВА Мария Михайловна** күн сириттэн солугу, букатынныктык барыта от ыйын 1 күнүгэр-түгүрүк сыһын туолла. Ол туһары ийэбит туһунан санаабатах күүмүт, ахтыбатах чэпчэки дьаһа суох. Күлүн-үөрүн юмукун кэлэ дьаһа биһиги да кэтэһэр курдуктук.

1947 с. от ыйын 10 күнүгэр ийэбит Мьэццарайыт нэһилиэстэр албох орлоох Неустроенгарта үһүс ортоно күн сириттэн ийэбит. Сүүрдөх аҕаһа, алаһай майгылаах, ыраас-сырдас дууһалаах буолан киһи барыта сөбүлүүр эйэ. Ийэбит барахсан олоһун артыһыһыт Сергей Егоровичтыын үс ортоно төрөтөн, үлэһит оҕортоон, дууһа-хаһа, кыама-тирэх ийэбит эйэ. Бисэ минимэлтэс сипи тапталлар утуттанын, оҕо да ар сипи оҕортооһуна халлаһа.

Күндү ийэбит, эбэбитин сүтүрбүт ыраахан күнүрбүтүгүр күүс-кыама, сүбэ-ама, айбүт-тирэх буолбут бары чутас аймахтарытыгар, ийэбит биһигэ төрөөбүттүгүр, дьуоһаларыгар бары махтабытын тирдэбэт. Барытыгар илгэһиэх доруобуйаны, бары үтүөнү, дьаһа барыаһыт.

Кыргытара, күтүөтэ, сиэннэрэ.

Чурапчы нэһилиэтин олохтоор, тыыл, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Хоту көһөрүлүү кыһыһыаһа, Учууталлар учууталлара.

ЧИЧИНАРОВА Анастасия Степановна

уһун ыраахан ыарыыттан 83 сааһыгар олохтон туорабытынан бары билэр дьонулар, үөрэнөөччүлөрүгүр, аймахтарыгар иһитиннэрбэт.

Кэргэнэ **Спартак Николаевич**, оҕолоро, күтүөттөрүгүр, ийэбиттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Кутурдуннарын тирдэллэр:

- Чичинарова Анастасия Степановна олохтон туорабытынан кэргэнитэр Чичинаров Спартак Николаевич, оҕолорутор, сиэннэригэр, аймахтарыгар "Саарба" ХЭТ.
- Убаастыыр күтүөттөрү Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан эдьийдэринэр, аһаар, балтыларыгар, бырааттарыгар Чурапчытан А.Н. П.Н. Дьоккуускайдар дьаһаарыттар, Н.В. Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

быһыан кэргэнитэр Спартак Николаевич, ордурутар, ийэбиттэр, күтүөттүгүр, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, чутас аймахтарыгар бары биһигэ үөрэммит оҕолоро.

Тапталлаах учууталлара Чичинарова Анастасия Степановна олохтон туорабытынан кэргэнитэр Спартак Николаевич, оҕолорутор, сиэннэригэр, аймахтарыгар, бары чутас дьонулар Чурапчы орто оскуолатын 1971-1973 сс. үөрэтип оҕолоро.

Чичинарова Анастасия Степановна олохтон туорабытынан кэргэнитэр Чичинаров Спартак Николаевич, оҕолорутор, сиэннэригэр, аймахтарыгар "Саарба" ХЭТ.

Убаастыыр күтүөттөрү Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан эдьийдэринэр, аһаар, балтыларыгар, бырааттарыгар Чурапчытан А.Н. П.Н. Дьоккуускайдар дьаһаарыттар, Н.В. Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

- Тапталлаах аҕата, эһизэ, аймахтара Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр, ордурутар, чутас дьонулар кыһаа Дули, күтүөтэ Андрей, Дирингтан Павловтар.

- Чичинаров Спартак Николаевич олохтон туорабытынан кэргэнитэр Анна Алексеевна, ордурутар, сиэннэригэр, биһигэ төрөөбүттүгүр, аймахтарыгар Михайловтар, Филипповтар, Дьоккуускайдар.

Сага олох

Аһар сурутар элбик санаа редакция позицияларга мэдээл түбүгүр буолбаста. Сурута ыйылар чыгылар кыргыттарыгар ийэтигэр аһар тус бэйэтигэр.

Бачэткэ сакаас:
№ 94-95 (10913-10914)
Тираж 2150.
Хайыат сыаната: 10 солк.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
Телефоннарбыт:
редактор - 41-332, отделлар - 41-265, 41-358.
E-mail: saganoloh@mail.ru, сайт: saganoloh.ru

ВЕТЕРИНАРИЯ ИЛДЫТЭ

«Медицина лечит человека, ветеринария — человечество»

«Сана олох» хаһыакка Чурапчы улуусун ветеринарияга управлениетын анал сыһыарыта

Бэс ыйын 28 күнэ, 2014 сыл, субуота. № 4 (6)

ТАҤААРЫЛААХТЫК, ҮРДҮК КӨРДӨРҮҮЛЭЭХТИК ҮЛЭЛЭЭБИППИТ

Икки сыл ыанньыксыттаан баран, 1959 сыллаахха СГУ тыа хаһаайыстыбатын бэтэринээрнэй факультетыгар үөрэнэн, 1964 сыллаахха бүтэрэн, ийэм төрөөбүт сиригэр, аймактарым тастарыгар уонна Мындабаайыга биригэ үөрэммит оболорум баалларын иһин, Соловьев нэһилиэгэр ветбырааһынан үлэли кэлбитим. СГУ-га үөрэнэригэр биһиги куурус бары тыаттан кэлбит Сунтаар, Бүлүү, Таатта оболоро этибит. Бары хаатынканан, былаатынан, сигизикэ сабалаах сонунан сылдьарбыт. Мин биригэ үөрэммит дьоммуттан Семен Исаков биллэр учуонай, профессор буолбута. Үгүс биригэ үөрэммит уолаттарбыт эрдэ ыалдьан өлбүттэрэ, кыргыттар лабораториянан, СГУ-н үлэлэттилэр. Биригэ үөрэммиттэрбин кытта ыраах, суол-нис суох сиригэр олорор буоламмын улаханник билсиккэ олордум.

Мин үлэли кэлэрдэр, Мырыла 700 төбө ынах, 400 төбө сылгы сүөһүлээх колхозу баара. Председателин Соловьев Д. С., сельсовет председателин Иванов Е. Д., ветсанитарынан Монастырев Д. А. үлэли сылдьаллара. Мырыла дьиктэ - уота аҕыага, фермалара бөһүөлктэн тэйиччи олороллоро.

Кэлбит күһүммэр балаан ыйыгар сүөһүттэн барыларгыттан хаан ылыбыт. Сүүстэн тахса төбөбүт бруцеллезтаах буолла. Ол сүөһүлэри дэриэбинэттэн 1 көстөөх Даркылаах дьиктэ сиргэ таһааран туспа хаайдыбыт. Очолорго биригэдири Петров М. Д. этэ. Кичини кытары мотоциклинэн болтолорор быраактаабыт сүөһүлэригэр интэнигэ тала табыктыбыт. 60-тан тахса ынабы киллэртэрдигит, закуп этин суутугар. Онтон ыла ый айы хаан ылыбыт, бруцеллез утары прививка оһоһуута, сыл айы бруцеллезтаах, паратуберкулезтаах сүөһүнү өлөрөн, оһон да атын

үлэлэри ыһтан 1970 с. бу алдьархайдаах ыарыылартан ырааһырбыппыт.

Хас сарсыарда айы специалистар хонтуруба кэлэн субэлэһэн, хотоннорго тийэн ким-хас киллэ үгүс ыабытын экранга суруйан, арыы собуотугар үгүс ырааһын көрөн, сыатын бэрэбиэркэлирибит.

1968 с. колхозпут Субуруускай аатынан колхоз буолбута. Мантан ыла та тууу бөҕө тутуллан, чааһынайдар дьиктэ-уот туттан, сүөһү-ас элбээн сайдыы суолугар үктэммиттэ. Тыа хаһаайыстыбатыгар араас саналар киллэриллэбиттэрэ. Ньирэйи ийэттэһэн арааран подсос ыгыты, ынабы массаажтааһын. Комбикорманы, ГСМ-ы саас айы Амма өрүһүнэн аҕалаллара. Хотон айы хонуол туруоран, эбин аһылык бары хотоннорго оһоһуллара. Кураан сылларга дула кырбаан, эбии аһылыкка туттуллара. Былаах, лабыкта, мутукка хомуууга, от үлэтигэр, хотон сыбаар, отук мас

бэлэмгэр, быа хатыытыгар, ыанньыксыт солбуйуугу барытыгар өрүү кыттарбыт. Солхуос дириэктэринэн Ефремов А. В., ветбырааһынан Ксенофонтов Ю. П., Афанасьев В. С. үлэлэтибиттэрэ. Соловьев отделениетыгар управляющий Ефимов А. П., Макаров А. Е., Собакин Д. Н., биригэдиридринэн Петров С. Д., Христофоров А. Н., зоотехник Николаев С. М. эрдэтиринэн чемпион бороон керөөчүлэр, 2000 кг үгүс ыабыт ыанньыксыттар, от, бурдук үүнүүтүн чемпионнара бааллара, араас куоталаһыларга знамя бөҕө ылан үлэлэтибиттэр. Искusstвеннай үгүс оһоһуугу, макро-микро элементин барытын күн аайы ыһаан, минеральнай брикет оһоһуугу эмиэ, сылаас ойбонтон уулаты, о. д. а. үлэлэри саналы киллэрибиттэр. Эмп-томл барыта дэлэй, солхуос аптекалара хаачыһаллара. Ый айы борооннору ыһаан, витаминизациялаан, прививкалаан, сортаан, улахан сүөһүнү инвентаризациялаан, ыһаан, суортаан, күһүн уулааһын бэрэбиэркэлээн, үгүс ыабыт, доруобуйаларыттан, төрөөхтэриттэн керөн быраактаан кыстыкка киллэрибиттэр. Бу үлэлэри биригэдиридрэ, зоотехниктары кытта ыкса сибээстэстик ыттарбыт. Өр кэмгэ ветсанитар Монастырев Д. А., оһон Федорова К. М., Семенова Н. И., Егасов Е. Т., Соловьева А. И. буолан биригэ үлэлэтибиттэр.

Солхуос эрдэтигэ ый айы биригэдири сэбиэтэ, местком муннаба ыһыллан, мөлөх көрдөрүүлээх үлэтигэр дьүүллэһэллэр, хас өлбүт сүөһүгэ аакта суруйуллара, отчуот оһоһуллара, хотон айы аптечка үлэлиирэ, полтүөрөх ыһыллара, хотоннорунан сыһыарыллан сүөһүнү көрүү-истиити туһунан бюллетень таһаарыбиттэр. Биригэ Чурапчытан корреспондент кириэ сылдьан, мин "Сардана" фермага бюллетень ыһаабыппын керөн, 25-30 солк. гонорар почтанан кэлбит этэ. Онтон биһиги хас хотон айы сыһыанар хосторго сылга хастыыта эмэ таһаарар этибит. Уойар сүөһүгэ лаборатория оһонор тханевай препараттарын ый айы укуоллуур этибит. Үрдүк уойууга

Сергеев И. И. чемпион буолбута.

Мындабаайыга холбоһон баран, дириэктэр Чигинаров В. П., ветбырааһа Ершов М. М., Александров Б. К., рабочком Попов С. Е., отделение месткомнара Николаев Г. Д., Брызгаев В. Н. сүөһү үлэтигэр үлэлиир усул-обуяларын тупсаран, биһиги отделениебытыгар итии аһылык дьиктэрин тэрийбиттэрэ. Чааһынайдыын 2000 төбө чугаһыыр сылгы, 1200-1300 төбө ынах сүөһү баар буолбута. Зоотехник Николаев С. М. сабана сүөһү боруодатын тупсарар сыллаах, бастаан 40 племенной тинэлэни Мэнэ-Ханаластан аҕалыттар. Онтон ыла та бу үлэни кэмичи да салдабыттар. Закупка өлөр сүөһүлэр манна мизэтигэр өлөрүллэллэр. Субуотунуук тэрээһинэ эмэ олохтоох специалисттарга сүктэриллэр. Хас биригэ өлөрүллүбүт сүөһү иһин-уһун көрөрбүт, эхэс бэһэт туруорарбыт.

Ордук үчүгэйдик, таһаарылаахтык Яковлев И. И. управляющийдыр кэмгэр үлэлэтибиттэр. Оройуон социалистическай куоталаһытыгар кыттан, үгүс бөҕө ынаһын, бороонтор үрдүк эбии ыһааһын ыһыллан биһиги отделениебыт бастын үлэтигэр кытта 7 киһи буолан, Волгоградан, Волга өрүһүнэн күүлэйдэн кэлбиттэр.

Биригэ улахан тэрээһининэн, сааһын муус устар 25-н күнүттэн субан сүөһүлэри сайылыкка таһаарарбыт. Оһон туох баар сэрэтэр дьаһалларын оһонор, эмтээн баран ыттарбыт. Биригэ Федорова К. М. 60-ча бороонсук сөөх (баланопостит) буолбутун ыраастаан, атын сиринэн таһаардыбыт. Бу ыарыы ордук ардактаах сайын, кыһын сиктээх жалтаһын муосталаах хотоннорго турар оһуотар ыалдьытлара. Олох кураан сайын үгүс сүөһү хараба ыалдыра, харахтарын уута хатар быһыылаага, оһу окко-маска аалан эчэйэллэр, атах ыарыыта эмэ элбириэ. Саас айы сатаан төрөөбөккө моһуогулар ынахтар, бизлэр кыбыһылара тахсытатыра. Тон ньирэй төрөөһүнэ элбэ минеральнай брикеттери сизитииттэн, витаминизация оһоһулуугуттан суох буолбуттара. Солхуос буолбут кэнниттэн, Амма муһа устарыгар, сылгы төрүүрүн сабана, унуор Чаранна ветбыраактар Ершов М. М., Афанасьев В. С. командировкага кэ-

лэн көмөлөһүллөрө.

Үлэлиир кэммитигэр практикага СГУ устудьуоннара ветеринардар, зоотехниктар кэлэллэр. Ол курдук, Саввинова Т. (Сунтаар), Мартынов дьикт оболор кэлэн барбыттар.

70-с сылларга ынаһын аһахтарга бруцеллез утары вакцина оһонор сылдьан, ынах муһуугар аллараа уослун быһа оһуоттар стресс ылыбыт. Ынах атыгар чугаһаатарбын эрэ икки тобугум босхо баран, өр сылларга эрэ бөһүнү көрбүтүм. Мин декректэ олорор кэмгэр Саввинова Людмила дьикт нуучка кыһа кэлбитэ. Саас хаан ыла сырыттаһытына, ынах оһон аҕаһын тосту туһун кэбиһэн, үлэлээн бүтэн барбыта.

Үлэтигэр буолан баран урукку таһаар-сап кэмчи үйэтигэр сөл түбэһэн, үлэтигэр да сөл түбэһиринэн эргичи эр киһилии уу салпыһынан, хаатынканан, телогрейканан сылдьан кэлбиттэр.

Өр сылларга отделениебыт, солхуоспут сайдарын туһугар кууспутун харыстаабакка үлэлэтибит дьоннорго, пенсионерамга дьикт, солхуос ыһыллан паай үлэтигэр биригэ бороон, биригэ эрэ өлүүлэтибиттэрэ. Очолорго мин пенсияга 1988 сыллаахха тахсан баран, фермага итии аһылыкка үлэлирим аахсыллыбатаһыттан билиннээһингэ дьикт хомойобун.

Үлэлиир кэммитигэр биригэ дэ сэбиэт муннаһаан, субэлэһэн сааһы-бастыны олоххо киллэрэ сатырыбыт. Саас эрдэттэн үрдүк муоста оһоноронор эрдэ төрөөбүт ньирэйдэри моционна таһааттарарбыт, сылаас ойбон олохтоомуга, муус устартан сабалаан ынахтары таһырдьа төрөтүү практикаламмыта. Самай мөлөтөр, кыһыттар субан сүөһүбүт керүүтэ буолара. Бааллыбат сүөһүнэн сүөһү мөлөтүгүн дьүүдэтэр, өлөрөр, ырыганааттар. Тыһаастар төрөөтөхтөрүнэн оболоро 2-3 хонугунан сорохторо өлүтэлииллэр, оһон өлүүбүт элбээн тахсара. Субан керөөчүлэрбит даһаны, ардыгар Д. Ф. Наумов "Мин дэриэбинэм" дьикт кинигэтигэр суруллар персонажтарга сөл түбэһэллэр.

Кууһум-кыаһым тийэринэн үлэлэтибит кэмнэрбин, биригэ үлэлэтибиттэрбин куруукаһабын, күндүтүк саныыбын.

Л. Е. ДЬЯЧКОВСКАЯ.
Ахтыы 2006 с сурулунна,
Мырыла бөһүөлэгэ.

От хаачыстыбатыгар болжомтобутун уурун

Сыстыгана суох ыарыылар ортолоругар микотоксин-нартан тыа хаһаайыстыбатын сүөһүтэ ыалдыыта (отравление ылыыта) балай да улахан мизэстэни ылар. Бу ыарыынан сүөһүнү токсическай тэлэһинэн, сүүһүрбүт отунан (түүнүктээх, буруолаабыт отунан), бурдугунан аһаттаах ыалдыр. Манньык отунан, бурдугунан аһатыттан ордук ыччат сүөһү, уулаах эбэтэр ына сылдьар ынахтар, мөлөх ырыган сүөһүлэр оһуотараллар. Микотоксикозтар атын ыарыылартан уратылары дьикт бу ыарыы сыстыгана суох, ыарыы эмисэ соһуну кириэс сөл уонна аһылыгын уларыттааха уурайан хаалар уратылаах. Бу ыарыы тас көстүүтэ, сүөһү оһуотарыта, төһө өр куһаҥан окко турбутуттан, ол эбэтэр дьаат сүөһү организмгар төһө уһун бириэмэ дьайытыттан, от токсичноһунан тутулуктаах. Сүөһү уопсай туруга уонна аһытыта мөлүүр, эбэтэр аһылыгыттан төрүт аһаастанан кэбиһэн сөл, ына сылдьар ынах үгүс тардар, ис ыарыылары күөдүкүлэр, сүлүүхтэрэ салдаһыыр, хаамара, кэлэрэ-барара

мөлүүр, ылар. Микотоксикозу чоһу эмтиир уустук, ыалдыыты сүөһүгэ - уһундэр эми биэрэн аһы буһарар уорганнарын ыраастытлар.

Быйылгы сылга сүөһү туругун мөлөтүөт сылтан, ис ыарыыларын аһатар, үчүгэй төрүүбү ылар инниттэн сүөһү аһылыгар болжомтоһу ууруу наада. Үчүгэй күөх оту, сизилэни сири ынах каротинна наадытат. Оттон каротин ынахха бэйэтигэр уонна иһигэр оһото сайдарыгар улахан суолталаах. Буруолаабыт, сыттаах оту үчүгэйдик тэбээн, сахсыһан, салгылатан баран сүөһүгэ биэрэххэ наада. Түүнүктээх бурдугу, комбикорму атын эбии аһылык суох буоллаһына эрэ күһэллэн сизитэххэ сөл, ону да биригэ сүөһү уопсай аһылыгыттан 25% - тан ордугу ыһа суохтаах, манньык бурдук буһарыллан бэриллэр, ыччат уонна синньи сылдьар сүөһүлэртэн уратыларга.

Микотоксикозтары сэрэтии буолар - оту бэлэмнээһин технологиятын сөлкө тутуһу. Окко хойутаан кирибэккэ, от саамай көбөрөн сизигилээн турар кэмгэр ылыллыах-

таах. Оту 3 күн куурдары тутуһулуохтаах, оһулулубутунан ардааха баттаппакка кураачахтыы ылыллыыт от хаачыстыбалар. Маньы таһынан оту үчүгэйдик харайыллыахтаах, ардах уута дьөлө түспэт тына кэбиһилинэхтээк. Сиктээх оту уһунуук харайар табыллыбат. Оттоһун бириэмэтигэ сөлкө бүтүөхтээх, атырдаах ыйын иккис аһарыгар, оттон күһүн оттоһунан от хаачыстыбата мөлүүр. Мөлөх сүөһүнү күһүн хойут, саас эрдэ хардан окко мэнчитэр табыллыбат, микотоксиннар бу дьыл бириэмэтигэр элбииллэр.

Улуус таһыттан аһылаһыллар от лабораторнай хонтуруолга туруохтаах. Урукку өтүгэр аһыыга олох мөлөх от кэлэн, дьон аймаһара. Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын специалистара, нэһиликтэр баһылыктара улуус тас өтүтүтэн аһыыга кэлэр оту хонтуруоллуохтаахтар.

Тыа хаһаайыстыбатын сүөһүтэ, сылгыта сөптөөх зоогигиеническэй усулуобуйага, сөптөөх аһылыкка, кыстыкка турууга ветеринарнай ирдэбилгэ эппиэттиэхтээх, ону табатыт тэрийи эппиэттиэхин сүөһү хаһаайытара сүгэллэр.

А. П. ЧЕЛБЕРДИРОВА,
ВСЭ отделын сэбиэдиссэйэ.

2013-2014 сс. КЫСТЫК ХАЙДАХ ТҮМҮКТЭННЭ?

Чурапчы улуунун үрдүнэн ветеринарнай специалистар кыстыкка кириэр сүөһүнү аахпыттарынан 19018 ынах сүөһү, 11768 сылгы, 405 сибииһэ, 77 куордук, 4299 төбө көтөр кирибэт. Кыстыкка кириигэ специалистар дьэ кыылларын барытын клиническэй көрүүнү онорбуттара, хас биридди хаһаайыстыбаны кытта төлөбүрдээх өтөнү онорууга дуогабар түһэрсиппиртэр. Кыстык бастагы күннэригэр ийэ буолар ынах сүөһүлэри физиологическай ис туруктарын кэтээн көрбүттэр. Чурапчытаагы ветеринарнай-чинчийэр лабораторияга биридирэлэн ийэ сүөһүтүн ийгин, хаанын, үгүн, саабын (диспансеризация) ылан биохимическай чинчийилэри онордулар.

Ол курдук, улууска кыстык кэмгэр аакталанан барыта 168 төбө ынах сүөһү, бу иһиттэн 25 төбө быйылгы төрүөх ныйраы араас биричиинэттэн өлүлэр. Ол эбэтэр, 0,88% уопсай кыстыкка кирибит сүөһүтүн. Өлүк улахан бырыһыана араас быһылааннартан, ол эбэтэр хаһаайын иитэр сүөһүтүн кыайан көрбөтүтүн, элпизиниһэ суох сыһыаннаһыттан, долборука түһэн араас улахан эчэйилэр ылан, ойбоһо да түһэн өлүү көтөр. Ылалдыбыт сүөһүлэргэ тутатына ветеринарнай үлэһиккэ көрдөрбөккө, элпээк биризмэтигэр көмө оһолулубат. Ылары дүрүгэбэтин кэнэ көрдөрүү түмүгэр, үгүс ырыһах өрүттүбэт түбэлтэлэрэ тахсаллар.

Нэһиликтэргэ ынах сүөһү ырыһааннаһыттан 47 төбө өлө, ол эбэтэр 27,9% уопсай өлбүт сүөһү ахсааныттан. Ол гынан баран, былырынны кыстыгы кытта тэннэн көрдөхкө 147 төбөнөн аһыйах.

Кыстыкка кириэн баран ветеринарнай отчуоттааһынан барыта 27 төбө сылгы өлө, ол эбэтэр 0,1% уопсай төбө ахсааныттан. Сүрүн биричиинэтэ араас быһылааннар, эчэйилэр. Былырынны кыстыгы кытта тэннэн көрдөхкө, 140 төбөнөн аһыйах. Кыстык бастагы анара сымнаас буолан, сылгылаах хаһаайыттар биризмэтигэр көрөн эбии аһылыкка туруоран, араас премикстары, битамины, туустары салтан быйыл сылгы туруга үчүгэй дьэн сыаналаатылар.

Кыстык кэмгэр Чурапчытаагы ветеринарнай-чинчийэр лабораторияга барыта 211 проба от, 67 проба бурдук, 37 проба туорах бурдук, 12 проба күөх маасса, 14 проба уу ылыллан чинчийилиннэ. Оту чинчийи түмүгүнэн бастагы кылаастаах 57 проба, инкис кылаастаах - 79 проба, үгүс кылаастаах - 50 проба, куһаҥан хаачыстыбалаах - 25 проба. Сүөһү куһаҥан хаачыстыбалаах оту сиз суохтаах, эбэтэр үчүгэй күөх оту кытта булкупан, сахсытан, тэбээн

сизиллэхтээх.

Дойдубут барахсан кыһарбанаах ааспыт кыстыгынан содулун аһардаары, нэаассын күөх отун өрө анньан, дьон-сэргэ санаата кэлэн былаантан таһынан оттоон, эбии аһылык сизтэн этэннэ сүөһүбүтүн-сылгыбытын күөхкэ үктэнэрдит.

Улуус үрдүнэн битэминнэһини барыта 5719 уулаах ынах сүөһү, ол эбэтэр 68,9% төрүөхтээх сүөһүтүн, 5886 ныйраы, 2216 эдэр саастаах сүөһү, 2574 сылгы хабылына.

Саха Республикатын ветеринарнай сулуустатын Департамена кыстык кэмгэр Хатылы нэһилиэгэр куратор буоларын быһытынан хас биридди хаһаайыстыбага, төбөтүн ахсаанынан араас битэминнээх туустарынан хааныйда.

Уопсай төрөөһүнү ылан көрдөхкө, билиннитуругунан быйыл барыта 5639 ынах сүөһү, 6601 сылгы төрөөтө. Былырынны кыстыгы кытта тэннэн көрдөхкө төрүөх аһыйа суох, ол эрэри былырынны ырахан кыстык куһаҥана, төрүүр-ууһуур уорганнарыгар оуста дьэххэ на-

ада. Быйылгытан сабалаан Тыва хаһаайыстыбатын министириттэ, Саха Республикатын Президентэ Е.А.Борисов, сүөһү боруодатын туспарыга 2013 с. атырдьах ыйын 16 күнүгэр 2209 нүөмүрдээх ыйааһын үлэс киллэрингэ элбэх өрүттээх үлэни былааннаатылар, ол курдук ийэ буолар сүөһүлэр 70% искусственной сизмэлээһининэн хабар былааннаах кэскиллээх үлэлэрин сабалаабытара хаһаайынан эрө сеп. Сүөһүтүн ылыллар бородуксуяа үрдүүрүгэр олук уурулуна.

Билиннитуругунан ылан көрдөхкө аборт ынах

сүөһүгэ 38, ол эбэтэр 0,6% уопсай төрүүр сүөһүтүн, сылгыга 46 - 0,8%. Өлөн баран төрөөһүнтэн ынах сүөһүгэ - 175, сылгыга 116.

Кыстык кэмгэр барыта 11514 ынах сүөһү араас сыстыгына суох ыарыһтан ыалдьан эмтэннилэр. Төрүүр-ууһуур уоргантан барыта 397 ыарыһа, бу иһиттэн улахан бырыһыана кэнээскэ хаалыһа. Ис ыарыһыттан 496, онтон 133 быйылгы төрүөх. Тыһынар уоргантан 54, веществолар атаһаһыларын кэһиллэһиттэн 141, маститтаабыт 137 ынах, араас эчэйиһтэн (травма) 287 төбө, сүһүрүүтүн 2.

Сылгыны ылан көрдөхкө, барыта 81 төбө сыстыгына суох ыарыһтан ыалдьан эмтэннилэр. Ол курдук, улахан бырыһыан төрүүр-ууһуур уоргантан - 14, араас эчэйиһтэн (травматтан) - 58, уолд.а. Былырынны кыстыгы кытта тэннэн көрдөхкө, 132 төбөнөн аһыйах сылгы ыалдьан эмтэммит.

Нэһиликтэрдээги ветеринарнай специалистарынан араас сырдатты үлэлэр, бэсиздэлэр, лекциялар, мунь-ахтар буоллулар.

Кэлэр кыстыкка өссө элбэх, былааны таһынан үчүгэй хаачыстыбалаах оту оттоон, иитэр сүөһүлэрбитин инэмтэ-элээх отунан аһааххайын.

Бары сүөһүнү иитэччилэр төрөлкөй төрүөбү, эмис эти, өлгөм үтү ылаахтара дьэн баа санаабын тиздэбин.

А.Н. ЯКОВЛЕВА,

Чурапчытаагы ветеринарнай управление сыстыгына суох ыарыһтар утары үлэлиир отделын сэбиэдиссэйэ.

ТЭТТИК СОНУННАР

1. Чурапчы улуунугар ыам ыйын 28 күнүгэр техник - осеменатордар уопсай муньахтара буолан ааста. Муньагы Чурапчы улуунун тыатын хаһаайыстыбатын начальнигин солбуйааччы В.М. Константинов ытта.

2. Чурапчытаагы ветеринарнай управление салалтата, профсоюзга үлэһиттэрбит быйыл оскуоланы бүтэрэбит выпускниктарыгар материалнай көмө онордо. Оболорбут бэйэлэрэ талан ылбыт үөрэхтэригэр кириэн, идэ ылан төрөөбүт Чурапчыларын улуунугар кэлэн үлэһиттэрэ, сайыннарыахтара дьэн баа санааларын, кэс тылларын эттилэр.

3. Бу сылтан Чурапчытаагы ветеринарнай управление үт туттарааччы хаһаайыстыбаларга декларацияны өнөрү өтөтүн сабалаата. Ол курдук бу күнгэ дьэри 32 хаһаайыстыба декларация ылла.

4. Управление коллектива Чурапчыбыт сайдарыгар, туспарыгар бэйэбит кылааппытын уураҥ ражданскай сэрин кыттыылаахтарын пааматынныгар 250 устуука сибээки араас көрүнүн, Дьоксуоскай куорат оксиригэр 108 устуука хатын маһы, бэйэбит тэрилтэбит тизгэнигэр 800-тэн тахса сибээки араас көрүнүнүн орлотубут. Тэрилтэбит үлэһиттэрин осолорун сайынны биризмэргэ дьарыктаах буолууларыгар, кэрэни кэрэхсиргэ, биризмэни туһалаахтар атааралларыгар тэрилтэ таһыгар олорбут сибээкилэргэ уу куталларыгар, көрөллөрүгэр - харайалларыгар үс ыйга болдьохтоох хамнастах үлэс ыллыбыт.

5. Ыам ыйын 6 күнүгэр улуустаагы дьахталлар Сэбиэтин чилиэнэ, Чурапчы улуунун ветеринарнай старшай госветинспектора Л.Н. Архипова VII республикатаагы дьахталлар спартакиадаларын үөрүүлээх аһылытын парадыгар кыттыыны ылан кэллэ.

6. Бэс ыйын 1 күнүгэр Хаҥалас улуунун Төхтүр нэһилиэгэр биһиги специалистыт, Саха сирин тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна Каненкина Е.Н. бэтэрээннэр икки ардыларынаагы республикатаагы сүүрүү күрэһэр 12 км сүүрэн, инкис биризмээх мистэһи ылан үөрүүбүт үгүс уонна Евдокия Николовнаны бу ситиһитинэн эбэрдалиһит.

7. Ыам ыйын 26-30 күннэригэр ветери-

нарни управлени контрактнай отделын специалистара Л.Ю. Васильева, Т.А. Игнатова Сочи куоракка "Управление закупочной деятельности" дьэн үөрэххэ үөрэнэн билиилэрин ханатан, олимпийскай Соһиһи көрөн кэллэр.

8. Ыам ыйын 4 күнүгэр управление специалистара МЧС үлэһиттэрин кытта суһал көмө онордулар. Мындааһылыыр суол кыттыгыгар сытар бадараанга батылыбыт бизнэ хостооннор, айылга күөх дуолугар ыттылар. Көмө биризмэтигэр оһолулан, биз барахсан үчүгэй туруктаах, кыстыгы этэннэ туорабыт буолан, доруобуйатыгар охсууну ылбата.

9. Бэс ыйын 10 күнүгэр Чурапчы бөһүөлэгин ортотугар, сана төрөөбүт оһоллох ынахха, ыттар саба түһүүрүттэн өрүһүгүн, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын үлэһиттэрэ, ветеринарнай специалистар суһал көмөнү онорон, хаһаайыныгар тиксэрдилэр.

10. Чурапчытаагы ветеринарнай-чинчийэр лаборатория бэтэринээр быраастара А.Н. Батарица, М.А. Сивцева, Н.Г. Сорокумова, С.Д. Пермякова ыам ыйын 22-23 күннэригэр Дьоксуоскай куоракка Российскай "Веста" программага үлэһиттэргэ билиилэрин ханатан кэллэр. Бу "Веста" программага интернет ситиминэн, хас биридди хаһаайыстыба чинчийиһэ туттарбыт бородуксуяа кийриһиттэн сабалаан, ханнык чинчийиһэ көрүлэрэ, түмүгүн тахсыта, инспекторскай хонтуруол программа нэһкө барар.

11. Ыам ыйын 13 күнүгэр сибирскэй ява (сотуун) ыарыһтан урукку сылларга ыалдьан уматылыбыт, көмүлүбүт сүөһүлэр сирдэрин чуолкайдааһын тула КЧӨ, ветеринарнай управление, роспотребнадзор, айылга харыстыбылын специалистара кыттыылаах, улуус Сүбэ муньаба буолан ааста.

12. Ыам ыйын 10 күнүн туругунан нэһиликтэр ветеринарнай специалистарын отчуоттарын түмүгүнэн, Чурапчы улуунугар барыта 2481 оһуус борооску атанна, 66 атыр сибииһэ, 12 атыр сылгы. Ынах сүөһү тыһынаах төрүүсэ 5639 ныйраы (67,9% төрүүр сүөһүтүн), 6601 кулунук (75,2% төрүүр бизтэн), 504 төбө сибииһэ оһото.

Саха киһитэ былыр-былыргытан биһиги тыйыс айылбалаах дойдубуту-гар арахсыһат аргыһынан, бултаһар-алтаһар, куттал суоһаатааһына көмүскүүр, дурда-хахха буолар түөрт атахтаах үтүө доһорунаҥ ыта буолара.

Кэм-кэрдийи уларытан, билиннги олоххо адыс атын хартыһынан көрөбүт... Ыты иитэ ылан баран, сорох хаһаайыттар солуннара аастааһына, уулуссага бэйдиэ үүрэн кэһиллэр. Манык ыттар сылын аайы аһыйахтааһар эбиллэ тураллар, киһи - сүөһү оһоһор кутталы үөскэтлэр.

Киһи доһоро, үтүө аргыһа - ыт туһунан өссө биридэ

Ол иһин Саха Республикатын Правительствота бэйдиэ сылдыр ыттар, куоскалар ахсааннарын аһаарга, киһилэр киһи уонна сүөһү доруобуйатыгар хоромньуну таһаарбаттарын туһугар элбэх өрүттээх үлэни ыттар.

Саха Республикатын ветеринарияга Департаменын салайааччыта Л.И. Макарова уонна Чурапчы улуунун баһылыга А.Т. Ноговицын икки ардыларыгар, бу доһу ыам ыйын 29 күнүгэр сөбүлэһингэ илин баттастылар. Бу сөбүлэһингэ түмүгүнэн Саха Республикатын Правительствотын бюджеттэн бэйдиэ сылдыр ыттары кытта үлэс аһаан Чурапчы улуунугар 1642 тыһыһына солкуобай хас биридди нэһилиэгинэн тыһыһылан көрүлүннэ.

Бу көрүлүбүт үбүнэн нэһиликтэргэ быстах кэмнэ ыттары туруорар пууһунары туһу; босхо сылдыр ыттары тутан, тизин аһаан хаайы, пуун үлэһитин хамнастааһын, ыалдыбыт, кинэммит ыттары өлөрүү, уматан суох оноруу, учуоту ытты ороскуота кириэр.

2014 сылга кириэн баран, ветеринарнай специалистар рейдэлээнэр улууска 1753 ыт, 412 куоска баара билиннэ. Бэйдиэ сылдыр, хаһаайына суох ыттар кыайан учуоттамматтар. Саамай элбэх ыты иитэр нэһилиэгинэн Чурапчы буолар, ол курдук хаһаайынаах 474 ыт баар. Бу ыттар хаһаайынаахтара биллэр гынан баран, ветеринарнай регистрацияны ирдэбилгэ эппиэттир гына барбакка сылдыаллар. Ол эбэтэр, хаһаайын бэйэтин паспортын илдэ кэлэн, сайабылыанна суруйан, ытын учуоска туруортаран, ветеринарнай

дастабырыанна ылаахтаах. Анал регистрацияны ааспаһа сылдыр ыттаах хаһаайыттар, улуус административнай хаһаайыһыттан мизрээ тардылаллар.

Ыты иити быраабылатын тутустат буолууттан, ыт киһиэхэ - сүөһүгэ саба түһэр, сүөһүнү, сылгыны тардар түбэлтэлэрэ тахса тураллар. Ол курдук, аакталаммытынан, 4 ынах сүөһүнү, 1 сылгыны тартылар. Өссө төһө кулуну тардыытара биллибэт. Хаһаайыттар өтүлэртэн болломтону ууран, аакталамматахтар баар буолуохтарын сеп.

2014 сылга барыта 15 киһи, ол иһиттэн 12 оһу ыкка ытыртан, эл - хаан эчэйиһин ылан, балыһаланла. Баайылан турар ыттар босхо баран ытырылара, оһо баайылан турар ыкка кириэн бизрингэ, ыттаах хаһаайын осолоро босхо сылдыр ыттарын батыһынара сылдырыларын түмүгэр, биригэ ооньуур осолоругар, уулуссанан аһаан иһэр дьонно уо. д. а. саба түһүүр күнтэн күн тахса тураллар. Өйдөтөр, сырдатар үлэ барарын үрдүнэн, хаһаайыттар ыты иитиһэ элпизиниһэ суох сыһыаннаһыларыттан, ытын "аһынан-харыһыан" босхо ыттарын түмүгэр, туора киһи, оһо эмсэһэллэр, доруобуйатыгар эчэйи ылар, баайыгар - дуолугар хоромньуну ылыта киһини дьиксинээрэр.

Рейдэлэр түмүктэринэн "Ыты, куосканы, экзотическай кыыллары иити уонна киһилэр хаһаайыттарын элпизинастарын туһунан" Саха Республикатын сокуонун кэһи иһин, 56 киһи араас көрүннээх мизрээ тардылыһылар.

Бу маны барытын этэн туран, быйылгы дьыллаахха көрүлүбүт үп төһө да кыратын иһин, олорон хаалбакка хас биридди солкуобайы таба туһанан, нэһилиэгиннэ киһи уонна кыыл уопсай ыарыһыттан көмүскэһиннэ, бэйдиэ сылдыр ыттар, куоскалар ахсааннарын аһытарга, киһиэхэ уонна дьэ сүөһүгэр кутталы таһаарбат туһугар кыһаллан бүтүүн үлэһитэ, туора туран хаалыһабын.

В. Д. ТРОФИМОВА, начальнигы солбуйааччы.

Сылларыны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.